

ASKUNGEN I SMÅLAND

**Det var en gång en
fosterhemsplacering som inte var bra.
Inte så att det syntes. Tvärtom.
Allt tycktes ordnat till det allra bästa.
Men flickan fick arbeta och slita.
Och fostermodern la beslag på hennes
arv efter mormor.
Det låter som Bröderna Grimm.
Men det hände här, alldeles nyss.
Och det väcker frågan: Hur upptäcker
vi lögnens folk, de falska vuxna?
Och vem ser de tysta barnen?
Som inte bråkar och stökar, utan
vänder allt inåt?**

Maria Wallin har mött Anneli.

Tio i sex ringde väckarklockan, varje morgon. Först skulle jag ruska liv i mannen i huset, försiktigt så inte hustrun vaknade. Gå ner i köket och plocka fram frukost innan jag väckte barnen. Kolla att mannen kommit upp och rumsterade i badrummet. Göra iordning mig själv i all hast, få på ungarna kläder, stoppa i dem mat och skicka dem till skolan i rätt tid. Uppför trappan igen, hämta min egen skolväska och iväg, strax efter att frun i huset börjat morna sig och de första dagbarnen dykt upp, berättar Anneli.

Det var inte sådär från allra första början. De första två åren hos familjen Larsson var riktigt bra. Anneli var tolv när föräldrarna skilde sig och hon placerades där tillsammans med sin yngre bror. Deras mamma var sjuk och pappa försökte som egen företagare resa sig ur en konkurs.

Fosterhemsplaceringen skedde med båda föräldrarnas samtycke. I sju år kom Anneli att stanna hos Larssons, till sin nittonde sommar, när hon i största hemlighet flydde fältet. Redan som femtonåring

fungerade hon som barnflicka, köksa och städerska. Ett oavlönat hembiträde, en gymnasieflicka utan fritid. Och två dagar efter sin myndighetsdag fick hon plocka ut sina pengar på banken och betala familjens skulder.

När jag möter henne är hon 22. Liten och nätt, glad, begåvad och vetgirig. Omtyckt och med aptit på allt. Det är få som riktigt begriper hennes askungesaga. Knappast ens hon själv. Att hon inte gick sin väg! Att hon inte berättade hur hon hade det!

Men hon var ett tyst barn. Obrottsligt lojal mot det enda hem hon kände att hon hade.

– Jag var så rädd för Siv. Hon hade sådan makt över mig och jag hade ingen annanstans att ta vägen. Om jag berättat och hon fått veta...

Nej, jag vågade inte.

– Jag känner mig rädd nu – fast jag vet att Siv är långt härifrån.

Samma rädsla. Tänk om hon hör mig, om hon dyker upp...

När hon talar om Småland slocknar hennes utstrålning. Ögonen blir blanka, rösten tunn nästan gäll, ansiktet blekt. Hon blir tungt sittande. Bara någon gång då och då gnistrar vreden till.

– Det hade varit bättre om hon slagit mig. Då hade det varit över sen. Nu hade hon mig psykologiskt helt i sitt våld. Frös ut mig och klagade på mig. Det var mycket svårare. Jag trodde ju hon hade rätt och att det var jag som var dålig. Jag försökte hela tiden göra henne till lags, så att hon skulle tycka om mig. Så jag skulle duga. Men det räckte inte. Hon sa alltid: Att du aldrig kan lära dig, Anneli!

– Hon hade total kontroll över mig, allt jag sa, allt jag gjorde. Om en unge slagit sig, var det mitt fel. Om jag försökte förklara, vände hon på det jag sagt, spände ögonen i mig, frågade och krävde fler förklaringar, som hon sen vände på igen, så att jag till slut sa emot mig själv. Jag blev helt förvirrad och glömde hur jag sagt och hur jag menat och hittade ingen väg ut. Och så kunde hon säga: Det där stämmer inte med vad du sa förut. Nu ljuger du!

HADE ALLTID FEL

– Varje gång "erkände" jag och bad om förlåtelse. Men hon sa alltid, att det inte går att bara be om förlåtelse hela tiden. Man måste ändra sig också.

– Det var alltid hon som hade rätt, aldrig jag. Jag hade alltid fel och det gav mig fruktansvärda skuld-känslor. Jag kände mig urusel, var inte värd någonting. Kuvad, helt nere i skorna. Undrade vad jag hade på jorden att göra egentligen.

– Hon var faktiskt som sagornas elaka styvmoder. Hon värnade om sina egna barn men utnyttjade mig. Eller som en häxa. Hon manipulerade och lurade både mig och andra. Hon är nog den ondaste människa jag känt, säger hon stilla. På draget över munnen ser det ut som om gråten ligger på lur, strax bakom ilskan och beslutsamheten att nu äntligen berätta.

Hon gör det för att inga fler barn ska hamna hos Larssons i Småland. Siv framstår nämligen utåt som den perfekta "supermorsan" för både egna och andras ungar. En image som alla ställde upp på. Även Anneli. Då. Den Larssonska familjen blev nämligen allt större med åren. Makarna var hela tiden "resursfamilj" åt flera barn genom socialtjänstens försorg. Dessutom bodde en vuxen son kvar hemma och även dottern när hon blev gravid och fick ett eget barn. Ungefär samtidigt fick makarna ett sladdbarn och familjeföretaget gick i konkurs. Då blev andras barn en allt viktigare inkomstkälla. Förutom Anneli och hennes bror tog de emot fyra andra fosterbarn i tonåren och Siv började med flera privata dagbarn. – Så kom kraven att öka också på Anneli med åren.

– Jag kunde aldrig följa med min bästa kompis hem efter skolan. Jag var tvungen att gå direkt hem

för jag hade så mycket att göra. Gå ut med hunden, diska hela dagens disk och ta hand om dagbarnen innan föräldrarna kom och hämtade. Jag gav dem fil och smörgås, städade undan leksaker och dammsög köket, hallen, lekrummet och trappan upp. Ungarna släpade in grus och hunden och tre långhåriga perserkatter släppte mycket hår, så det behövdes dammsugas varje kväll. Jag skulle också plocka undan alla leksaker och städa upp utomhus. Och hinna gå och handla före sex; mjölk, bröd, smör och andra basvaror. Jag fick kolla själv vad som fattades.

– Sen skulle resten av familjen ha kvällsmat, kaffe och smörgås. Mera mat att ta fram och plocka undan, mera disk. Tvätten var också min uppgift. Vi var ju många, tvättmaskinen gick varje dag. Vi hade torktumlare men när vädret tillät, skulle tvätten hängas utomhus. Och tas in och sorteras, när den var torr. En kväll i veckan skulle jag göra iordning soporna till sopgubbarna nästa morgon. De sista åren bakade jag dessutom bröd varje kväll.

– Alla de här uppgifterna hade Siv gått igenom med mig en gång och sen förväntades jag klara mig själv. Hon nattade minstingen, pratade i telefonen eller satt med sin man framför teven om kvällarna. Då hade hon gjort sitt. Jag hade ju bara varit i skolan.

Annelis bror hade först inget eget rum. Hans säng stod i gillestugan i källaren. Under åren med ytterligare ett par fosterbarn byggdes en avbalkning där han fick sova, med den andre grabben utanför. Anneli hade ett eget mindre rum på övervåningen men ett par nätter i veckan och ofta på helgerna sov ett eller flera "stödbarn" hos henne och hon skulle ta upp dem för att kissa på natten.

– Jag brukade göra det innan jag själv skulle lägga mig. Jag kom ju sällan i säng förrän framåt elva.

Under gymnasietiden fick hon också börja dela ut tidningar i arla morgonstund. Följdaktligen är gymnasiebetygen inte precis lysande. Hon var inte ointresserad men somnade ofta över läxböckerna efter allt jobb och kom trött och dåligt förberedd till skolan. Hennes frånvaro var också hög, flera hela och halva skoldagar varje månad.

– Men jag var sällan sjuk. Jag behövdes helt enkelt bättre hemma.

BRA I BÖRJAN

Sista året hos Larssons hade Anneli slutat gymnasiet. Då var det i princip hon som skötte hela huset, ibland hjälpte hon till på familjens firma med städning och kontorsarbete och hon delade ut tidningar. Siv steg inte ur sängen förrän framåt halvåtta-åtta, gjorde frukost åt sig och sladdbarnet, stack iväg på ärendet på stan eller jobbade på firman. Det var oftast Anneli som lekte med dagbarnen och lagade lunch (förutom frukost och kvällsmat). Siv höll i kontakten med barnens föräldrar och hon var alltid hemma när socialtjänsten kom på besök, älskvärdare än någonsin.

"Jag har flera
lager
skyddsmurar
runt mig.
Att berätta nu
har bara tagit
bort den
yttersta."

– Då var hon alltid snäll mot mig, frågade hur jag haft det i skolan och talade med mig som hon aldrig brukade göra annars. För att jag inte skulle ha något att klaga på, när socialsekreteraren kom.

Socialassistent Ann-Helene Trolle placerade Anneli och hennes bror hos Larssons.

– Vi letade länge och var jättenöjda när vi fann den här familjen. I början tror jag det fungerade riktigt bra, men när den minste föddes och familjeförbundet gick i konkurs vände allt till det sämre. Jag tror det blev slitningar mellan makarna när barnet kom, och oro i familjen när de inte kunde hålla samma standard längre. Larssons kom från en miljö med mycket pengar. De var lite lyxiga, det skulle vara fint. Flotta kläder, skidresor, semeseterresor...

– Första gången jag blev lite fundersam, var efter cirka ett år, när jag såg hur Siv band den älskade sonen till sig. Han bodde kvar fast han blev långt över 20. Men vi hade verkligen gått grundligt tillväga med det här familjehemmet. Gjort ordentliga intervjuer med föräldrarna och de biologiska barnen. Vi hade inte hittat något fel och det dröjer innan man omvärderar.

– Jag visste också att Anneli ville vara till lags för att bli älskad men jag fick en chock, när hon efter ett par år började kalla Siv för mor. Det sårade hennes biologiska mamma mycket.

SA INGET

– Så småningom såg jag att Siv band upp barnen i ett beroende; hon hade ett starkt behov av att vara omtyckt. Jag märkte att Anneli inte mådde bra och jag pratade med Siv om det. Men en omplacering var aldrig aktuell.

– Det är svårt att veta vad som är bäst. Och det tog tid innan jag ville se. Jag ville så gärna att allt skulle fungera.

Hon frågade Anneli en gång, hur hon mådde, men flickan sa ingenting. Hon försökte sig aldrig på en flygande inspektion genom att dyka upp oanmald, räknade aldrig sängplatser och såg stordriften. Anneli minns den gången, när Ann-Helene försökte nå henne.

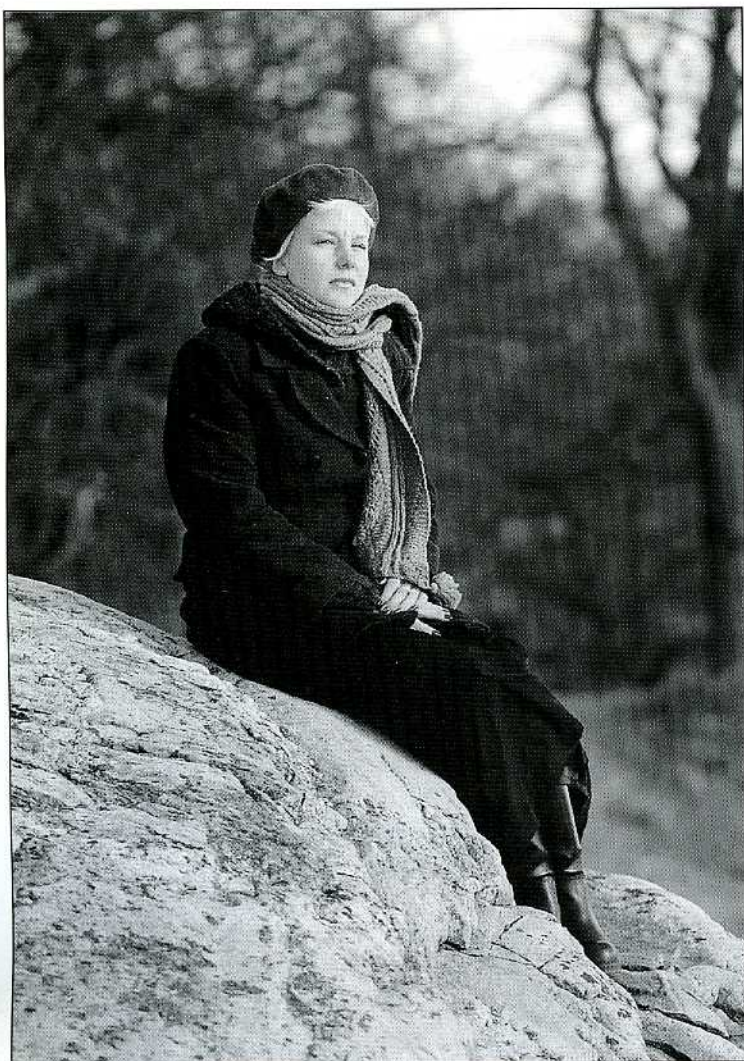
– Hon hade frågat gången innan, om jag mådde dåligt, så jag ansträngde mig för att se ut som om jag hade det bra. För jag visste, att om jag visade något, skulle jag få ovet för det senare. Siv skulle frysa ut mig, inte tala med mig, inte se mig. Hon skulle stöta till mig när hon gick förbi, eftersom jag egentligen inte fanns. Hon skulle slå i dörrarna för det visste hon att jag mådde dåligt av. Var hon tvungen att meddela mig något skulle hon fräsa, eller väsa fram meningarna. Hon kunde vara sådär mot mig i flera dagar. Både hon och hennes dotter.

– Hon gjorde inte så med min bror. De skällde mera. Han är inte som jag, han säger ifrån. Han hade varit bråkig redan innan vi placerades hos Larssons, varit aggressiv och stökig. Och han fortsatte säga ifrån och opponera sig. Men jag var annorlunda. Jag var ett antennbarn, kände av stämningen, tog alltid hänsyn. Jag höll tyst, vände det inåt och försökte foga mig.

– Men brorsan stack från familjen efter en sådan där uppgörelse. Han fick tågpengarna kastade efter sig. Det var när Siv och hennes dotter tagit jobb som tidningsutdelare i två distrikt. Jag fungerade som ersättare för än den ena än den andra. När dottern Camilla blev gravid, bar jag ut tidningar med Siv under lång tid, men när Siv sen skulle opereras kunde Camilla inte rycka in varje morgon och de ville att

”Jag var ett antennbarn. Kände av stämningen, tog alltid hänsyn.”

min bror och jag skulle ta över. Då sa han ifrån. Det var deras jobb, kunde de inte sköta det, fick de väl säga upp ett distrikt eller båda, tyckte han. När de tjuvade fick han nog. Han packade sina saker och reste.

– När han flyttat blev det värre. Jag blev mer och mer deras slav. Jag gick i trean i gymnasiet och fick mer och mer att göra. I två år till blev jag kvar, men jag bar aldrig ut deras tidningar ensam. Jag sa det aldrig men de märkte väl på mig, att där gick gränsen.

Lönen från tidningsutbärningen gick till dottern Camilla. Inte heller under det sista året, när Anneli slutat skolan och bara arbetade åt familjen – med tidningarna, med hushållsarbetet och på firman – fick hon någon riktig lön, utan bara fickpengar. Och när ekonomin krävde ordentligt för Larssons, var det Anneli de bad om hjälp.

– Det var bara två dagar efter min artonårsdag. Siv ringde till skolan och jag fick en lapp i klassfacket att jag skulle komma hem. Jag stack omedelbart, skyndade mig, jag visste ju inte vad som hänt. Jag var uppgjagad och orolig men Siv lugnade mig.

– Det var lunchtid och alla var hemma, hennes man, äldste sonen och dottern Camilla. Siv stod upp,

lutade sig mot en stol och sa, att hon ville låna 20 000 kronor. Hon visste att jag hade pengarna, för när mormor dog fick jag ärva 23 000, som jag fick disponera nu, när jag fyllt arton.

– Hon sa att 10 000 skulle gå till en anställd i familjeföretaget, för dom hade inga pengar till hans lön. De andra 10 000 skulle gå till något annat, jag minns inte vad, men troligen några räkningar.

– Jag frågade inte, utan hon såg väl att jag var tveksam och hon sa direkt att dom här pengarna får du nästa vecka. Då skulle jag få alltihop insatt på mitt konto. Då skulle de få pengar igen, så det var ingen fara.

– Det skrevs inga papper, det var ju så att säga inom familjen. Men det klart jag kände mig pressad. Alla satt ju där. Hade jag sagt nej, kunde jag ha hälsat hem. Hon hade väl frusit ut mig i flera dar, som hon brukade göra. Då hade jag fått göra min vanliga sysslor och lite till för att väga upp min skuld.

– Jag tog bankboken, hon körde oss till banken, jag skrev en uttagslapp och hon fick pengarna direkt. Sedan skjutsade hon mig till skolan igen. Men jag fick inga pengar veckan därpå. Och jag vågade aldrig fråga efter dem heller. Hon hade mig som i ett järngrepp. Jag kunde inte komma där och ställa krav på att få tillbaka dem. Jag kände inte att jag hade rätt till det. Hon fick ge mig de där pengarna när hon kunde.

INGA PAPPER

Tio månader senare lånade Siv resterande 3 000 kronor från arvet och strax därefter ville hon att Anneli skulle ta ett banklån på 20 000 med henne själv som borgenär. Camilla skulle sälja sin bil och Siv tyckte det var ”synd att den skulle gå ur familjen” och att hon och Anneli skulle köpa den tillsammans för de lånade pengarna.

– Hon gick igenom med mig i förväg, vad jag skulle säga i banken, att jag höll på att ta körkort och skulle betala lektionerna och att jag skulle köpa bil. Noga med att jag skulle föra min egen talan. Och när vi kommer dit, säger jag allt det där precis som hon föreslagit.

Banktjänstemannen fyllde i handlingen och vi skrev båda under.

– När vi hämtade ut pengarna, var Siv med förstås. Hon stod bredvid mig, när jag signerade. Jag gav henne pengarna, hon la dem i sin väska och sen såg jag dem aldrig mer. Inte heller då skrev vi något papper oss emellan. Och det var inte precis jag som använde bilen. Efter ett tag bytte de in den mot en husvagn. Lånet fortsatte jag att betala av, även när jag flyttat därifrån.

– Pappa hjälpte mig senare att försöka få tillbaka pengarna. Vi polisanmälde Siv till och med. Men advokaten vi anlätade rådde mig att gå med på en förlikning, för enligt kronofogden hade Siv en hel del obetalda skatter.

– De där pengarna in-tecknades liksom flera

gångar om. Åren innan jag skulle ta körkort fick jag ofta inga fickpengar, för allt skulle sparas till körkortet. Sen fick jag betala det själv i alla fall. Det var senare, när jag redan hade flyttat. Det kom en räkning från körskolan. Det var så jag upptäckte att de inte hade betalat.

– Och när jag tog studenten skröt Siv för alla, att familjen gett mig en dyr balklänning i present. Men när min socialsekreterare kritiserade Siv för att ha lurat mig på arvet, hävdade hon att pengarna bland annat hade gått till klänningen – då la hon på flera tusen på priset – och till körkortet.

– Vid förlikningen hävdade hon lika stenhårt, att alla de 43 000 kronorna gått till mina omkostnader. Och att hon inte hade haft något med banklånet att göra. Ändå gick hon med på att betala tillbaka 11 500, fast hon hävdade att jag gjort av med pengarna själv! Men resten har jag förlorat.

Ett år efter studenten ville Anneli fortsätta studera. Hon sökte till en folkhögskola och kallades till intagningsprov, men hon fick inga respengar av Siv.

– Jag skulle ändå inte komma in, sa hon. Och vem skulle betala mina studier. Var skulle jag få pengar ifrån för att gå i skola. Jag visste ju inget om studielån då, så jag visste inte... Nej, hon tyckte det var bättre jag tog ett jobb och stannade kvar hemma.

– Jag sa inget. Blev helt blockerad. Kände hur alla dörrar stängdes.

Men plötsligt hände något. Reflexen att tystna och

vända allt inåt stötte på en ny känsla som ville ut. Vreden.

Hon gick ut i trädgården för att rensa ogräs. Krafade ilsket bort gräset mellan stenplattorna på gången. Hon rev och hon slet. Och mellan tagen med rensklon kom beslutet.

– Jag måste lämna Larssons. Det ska gå!

Anneli började städa sina garderober och lådor sent på kvällarna när familjen lagt sig. Och när Larssons for på semester, följde hon inte med. Hon packade och städade, rädd och nervös för att avslöjas av någon besökare. Till och med, när hennes mamma, bror och pojkvän kom med släpkärran och hjälpte henne lasta, var hon rädd. Men fast besluten.

– På sätt och vis var det kanske bra, säger Ann-Helene Trolle. Nu blev det Anneli själv som tog ansvar för beslutet.

– Ett högt pris, tycker jag nog, säger Anneli.

Ett år senare for hon till folkhögskolan på intagningsprov.

Och se! Skon passade. Hon kom in.

TEXT: MARIA WALLIN

BILDER: MATTIAS MATTISSON

Socialsekreterare Ann-Helene Trolle och Anneli framträder under sina egna namn, i övrigt är namnen fingerade.

"Hon sa alltid: du måste rannsaka dig själv, Anneli."

Mor och dotter

"Det tog 17 år innan Bonnie Wikander, 58 och hennes adoptivdotter, 23 hittade tillbaka till varandra. Sanna missbrukade sprit, hasch, heroin och amfetamin och Bonnie slutade tro – hon sa upp sig som mamma. Nu har hon skrivit en bok om helvetesåren och hur hon och Sanna blev vänner igen. Mot alla odds."

Mary Mårtensson, Aftonbladet 6/5-1997

Mötet med min dotter av Bonnie Wikander
120 sid. Inb. 157,- inkl moms

Beställ boken direkt från förlaget på tel 08-417 27 10.
Fax 08-411 41 21. Eller fråga efter den i bokhandeln.

SVENSKA FÖRLAGET

liv & ledarskap ab

Box 3313, S-103 66 Stockholm

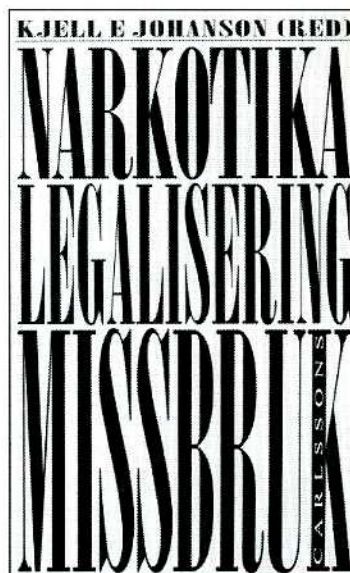
En bok från Carlssons

INNEHÅLLET I DENNA BOK ger klart besked: idag finns det större anledning än någonsin att föra en resolut kamp mot narkotikamissbruk, bl a eftersom vårt EU-medlemskap har lett till förändrade tullregler.

Ett tiotal skribenter medverkar, däribland riksdagsledamöterna Karin Israelsson och Barbro Westerholm. De presenterar här fakta om narkotika och argument mot en legalisering. Redaktör är Kjell E Johanson och för förordet svarar Mats Hulth och Carl Cederschiöld.

158 s. Ca 212,-

ISBN 91 7203 067 4

Finns i bokhandeln och alltid på förlaget

Ring och beställ en katalog om vår utgivning!

© Carlsson Bokförlag

Stora Nygatan 31, 111 27 Stockholm. Tel 08-411 23 49. Fax 08-796 84 57